

Dag allen,

Bijgevoegd de volgende documenten:

- De brief van het IPO aan minister Van der Wal over generiek beleid, zoals toegelicht aan de hoofdtafel
- Het concept persbericht

Via de volgende link vinden jullie het bericht over de grondbank in de Staatscourant:

<https://zoek.officielebekendmakingen.nl/stcrt-2022-34682.html>

Morgen zullen we wederom een discussienota uitdelen, aan de hand van deze notitie zullen we morgen de besluiten nemen. Op hoofdlijnen in de onderstaande volgorde.

1. Gewasbescherming en weerbare teelten
2. Doelbereik
3. Klimaat en energie
4. Boer aan het stuur
5. Ecosysteemdiensten
Lunch
6. Markt en keten
7. Governance
8. Bedrijfsopvolging

Het programma start om 09:00, om 07:30 staat het ontbijt gereed. We verwachten dat het programma om 16:00 is afgerond.

Hartelijke groet,

Ministerie van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit
T.a.v. de minister voor Natuur en Stikstof
Postbus 20401
2500 EK 'S-GRAVENHAGE

uw brief van	uw kenmerk	ons kenmerk	datum
-	-	ISPN 11452/2023	17 april 2023
onderwerp			
Nadere reactie op WUR-rapport verkenning generiek beleid			

Geachte mevrouw Van der Wal,

In het bestuurlijk overleg landelijk gebied van 30 maart vroeg u ons een nadere reactie te geven op het rapport 'Verkenning generieke stikstof- en klimaatmaatregelen' van Wageningen Universiteit (hierna: het rapport). In deze brief geven wij een nadere reactie, in aanvulling op onze brief van 28 maart 2023 (kenmerk IPSN 11440/2023), waarin wij u het rapport aanboden. Wij bieden deze brief gelijktijdig aan de minister van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit, de minister voor Klimaat en Energie en de minister van Infrastructuur en Waterstaat aan.

Voordat we een nadere reactie geven hechten we eraan het volgende nog eens te benadrukken: provincies hebben in overleggen eerder herhaaldelijk aangegeven dat het nemen van meer generieke maatregelen een verantwoordelijkheid is van het Rijk. Tot op heden is hier te weinig gevolg aan gegeven. Om deze reden hebben we als provincies zelf aan Wageningen Universiteit opdracht gegeven voor het onderzoek. Wij verwachten van de betrokken ministers, en het kabinet, dat zij opvolging geven aan dit rapport en nu keuzes maken over het nemen van generieke maatregelen. En dit meenemen bij de besprekingen van het landbouwakkoord.

Nadere reactie onderzoeksrapport 'aanvullende generieke stikstof – en klimaatmaatregelen.

Het onderzoeksrapport laat zien dat met een aanvullend pakket generieke maatregelen een veel groter deel van de opgave voor reductie van stikstof- en broeikasgasemissies kan worden gerealiseerd dan met de bronmaatregelen die op dit moment worden uitgevoerd. Het vaststellen van een aanvullend pakket generieke maatregelen is wat ons betreft noodzakelijk en een verantwoordelijkheid van het Rijk waar we graag verder over in gesprek gaan. We vinden het van belang dat het pakket bijdraagt aan reductie van zowel stikstof- als broeikasgasemissies en dat de reductie geborgd en juridisch houdbaar is. Verder vinden we het van belang dat naar een optimale mix van maatregelen wordt gezocht, zoals ook aangegeven in onze aanbiedingsbrief van 28 maart.

Inlichtingen bij : Rob Messelink
Email : rmesselink@ipo.nl
Bijlagen : -

Hierbij moet ook de wisselwerking met de gebiedsprocessen goed worden gezien. Naarmate er meer emissiereductie via generieke maatregelen kan worden gerealiseerd, kan de opgave voor de gebiedsprocessen en de piekbelastersaanpak kleiner worden. Wij geven nu aan de hand van vier punten een nadere reactie op onderdelen uit het rapport:

1. Alle sectoren moeten evenredig bijdragen

Wij blijven benadrukken dat alle sectoren (dus niet alleen landbouw) evenredig moeten bijdragen en dat dit een randvoorwaarde is voor een pakket aanvullende generieke maatregelen. In het rapport wordt aangegeven dat emissiereductiedoelstellingen voor mobiliteit, industrie en energie behaald kunnen worden maar dat er nog veel (en te grote) onzekerheden zijn. Dit zit onder andere in aanvullende normering (waarover nog besloten moet worden), onduidelijkheid over de meetcorrectie en het effectueren van internationale afspraken. Daarnaast opereren binnenvaart, zeescheepvaart en luchtvaart in een internationale context. Dit moet op Europese schaal worden opgepakt.

We maken graag bestuurlijke afspraken over de hiervoor genoemde punten. Dit om zeker te stellen dat de maatregelen voor de sectoren mobiliteit, industrie en bouw onontkoombaar zijn, de uitvoering is geborgd en dat daarmee het behalen van de reductiedoelstellingen voor deze sectoren zeker is.

2. Generieke maatregelen voor zowel stikstof- als broeikasgasemissies

We vinden het van belang dat bij het nemen van generieke maatregelen het integraal doelbereik voor ogen wordt gehouden voor natuur en stikstof, klimaat en water (de NPLG-doelen).

Wageningen Universiteit heeft de effecten van generieke landbouwmaatregelen doorgerekend voor zowel vermindering van stikstof- als broeikasgasemissies. Drie maatregelen leveren voor beiden reductie op: het normeren van kunstmestgebruik, het stellen van een norm voor het maximale aantal grootvee-eenheden (GVE's) per hectare voor melkveehouderij en het afkomen van productierechten. Dit is een belangrijke constatering voor de verdere uitwerking van een optimale en uitvoerbare mix van generieke maatregelen.

3. Reactie op de doelsturing, technische- en managementmaatregelen

Technische maatregelen en managementmaatregelen kunnen betekenisvol bijdragen aan het reduceren van stikstof- en broeikasgasemissies. Dit als onderdeel van een bredere mix maatregelen, omdat volledige doelrealisatie via deze maatregelen op basis van ander onderzoek van Wageningen Universiteit (de NPLG- scenariostudie) niet mogelijk lijkt. Ook is een wisselwerking met de gebiedsprocessen nodig, omdat het niet wenselijk is kapitaalintensieve investeringen te stimuleren op locaties die vanwege doelen voor klimaat, natuur en water hiervoor op lange termijn niet geschikt zijn. Daarnaast moet het effect van de toepassing van technieken voldoende zeker en juridische houdbaar zijn.

Doelsturing heeft als voordeel dat de boer kan ondernemen en de aanpak op het bedrijf meer in eigen hand heeft. Het *normeren van emissiearme bedrijfsvoering* in de melkveehouderij kan vorm krijgen door te werken met een systeem van Kritische Prestatie Indicatoren (KPI's) of een afrekenbare stoffenbalans. Provincies pleiten voor een eenvoudige en werkbare systematiek, met beperking van administratieve lasten en kosten voor de overheid en bedrijven. Ook moet doelbereik zeker zijn.

Het *aanscherpen van stalnormen* kan een perspectiefvolle maatregel zijn. Via een innovatieprogramma kan de benodigde financiële ondersteuning worden geregeld. De juridische houdbaarheid van voorgeschreven systemen moet geborgd moet zijn. Verder is van belang dat de financiering van staltechnieken niet afhankelijk is van een toename van productie of aantal dieren.

Het *normeren van het gebruik van kunstmest* heeft zowel invloed op stikstofemissies als broeikasgasemissies. De effectiviteit van deze maatregel hangt wel af van de andere te kiezen aanvullende maatregelen. Ook is de impact op de huidige landbouwpraktijk groot. Deze maatregel moet dus verder worden onderzocht, maar kan niet op de korte termijn worden ingevoerd.

4. Reactie op structuurmaatregelen

Wageningen Universiteit heeft twee structuurmaatregelen doorgerekend: het stellen van een norm voor het maximale aantal grootvee-eenheden (GVE's) per hectare voor melkveehouderij en het afkomen van productierechten.

Het kabinet heeft de ambitie om de ontwikkeling naar een grondgebonden (melk)veehouderij te versterken. In ons Position Paper landbouw gaven we aan dat er een richtlijn nodig is om helderheid te bieden hoe deze ambitie invulling krijgt. In dat kader verwachten we dat het Rijk ook helderheid biedt over het stellen van een GVE norm.

Daarbij is allereerst van belang dat er een houdbaar verdienmodel ten grondslag ligt aan de omschakeling naar grondgebondenheid. Ook moeten er voldoende instrumenten beschikbaar zijn om de omslag te maken en moet er sprake zijn van een realistisch tijdpad. Daarbij kan worden overwogen of het zinvol is normen voor verschillende delen van Nederland te specificeren.

Het rapport laat zien dat het afkomen van productierechten reductie oplevert, maar vanwege de mogelijke impact vraagt dit om een zorgvuldige uitwerking. Hierbij zijn met name de timing (aansluitend op het investeringsritme van bedrijven) en voldoende financiële compensatie belangrijke aandachtspunten.

Het is van belang de landbouwsector voor langere termijn duidelijkheid en toekomstperspectief te bieden. Wij verwachten dat het kabinet, ook met het oog op het realiseren van de klimaatdoelen, deze duidelijkheid met toekomstperspectief biedt.

Vervolgstappen

In deze brief gaven we een nadere reactie op het nemen van aanvullende generieke maatregelen. Uiteraard kan het formeren van de nieuwe colleges van Gedeputeerde Staten leiden tot nadere reactie van provincies.

We verwachten dat het Rijk nu verder het voortouw neemt bij de uitwerking van een aanvullend pakket generieke maatregelen, op korte termijn met concrete voorstellen komt en deze inbrengt in het proces van het Landbouwakkoord en een mogelijk vervolgproces. We zien uit naar een constructief vervolgoverleg en vernemen graag op een zo kort mogelijke termijn uw reactie.

Met vriendelijke groet,
INTERPROVINCIAAL OVERLEG

Edward Stigter,
Voorzitter Bestuurlijke Commissie Stikstof

Discussienotitie tweedaagse landbouwakkoord

Doelbereik, klimaat en energie, governance, doelsturing, ecosysteemdiensten en bedrijfsopvolging

Kasteel de Essenburgh, Zuiderzeestraatweg 199, 3849 AE Hierden

BLOK GEWASBESCHERMING EN WEERBARE TEELTEN		
1	o.b.v. consensus donderdag 13/4 tussen sector en LNV	<p>De tekstvoorstellen die sector en LNV zijn overeengekomen, zijn integraal toegevoegd als bijlage bij deze notitie. De vraag is: kan de hoofdtafel deze voorstellen overnemen? De essentie:</p> <ul style="list-style-type: none">- Volledig voldoen aan KRW: nagenoeg geen emissies van gewasbescherming en het verminderen van afhankelijkheid van gewasbescherming.- Overgangsbeleid wel noodzakelijk, omdat nu bescherming sneller wordt afgebouwd dan dat er werkende alternatieven beschikbaar komen. Dat leidt tot forse opbrengstrisico's, die moeten gedempt worden.- Inzet is om gezamenlijk impact in kaart te brengen, vol in te zetten (overheid en markt) op ontwikkeling alternatieven gewasbescherming en risico's te dempen door ruimere verzekeringssubsidies. Dit alles vergt ook intensieve inzet in Europa. <p>Instemming is onder voorbehoud van de financiële paragraaf, is onderdeel van geheel van financiering akkoord. Bedragen lijken wat overtrokken en ook niet gericht op ondernemers die in beweging willen komen.</p> <p>Bijlage 1 bevat de gehele tekst.</p>
BLOK DOELBEREIK		

2	<p>Er zijn nog geen expliciete teksten opgenomen over doelbereik. Die behoefte is er wel.</p>	<p>Dit akkoord heeft ook doelbereik te borgen op economisch, ecologisch en maatschappelijk vlak. Een deel van het doelbereik kan worden berekend op basis van de maatregelen, afgesproken in het akkoord; een ander deel zal voortkomen uit de bewegingen van producenten, markt en keten en uit de NPLG-gebiedsprocessen. Het geheel moet optellen tot 100 % op de gestelde jaartallen.</p> <p>Het totaal overziend, komen akkoordpartijen tot de volgende taxatie over de mate van doelbereik dat dit akkoord borgt. Het gaat daarbij zowel om doelbereik ecologisch als economisch.</p> <p>Ecologisch doelbereik</p> <ul style="list-style-type: none"> - Stikstof: de doelstelling is 74% areaal onder KDW in 2030. Daarvoor is een reductie van stikstofemissies nodig van ongeveer Deze doelstelling wordt gehaald door een combinatie van innovatieve en managementmaatregelen en een afname van het aantal dieren. De krimp van de sector biedt ruimte aan de blijvende boeren en tuinders. <ul style="list-style-type: none"> o We maken afspraken over investeringshulp bij de implementatie van BBT. Dit gaat primair over stalsystemen. Hiervoor is X mrd beschikbaar, waarmee, bij volledige besteding, X-aantal stallen geïnnoveerd kunnen worden, leidend tot een emissiereductie van X. o Voermaatregelen en andere managementmaatregelen– nu niet generiek opgenomen. o We gaan uit van autonome en vrijwillige krimp. De krimp zal zich concentreren rond kwetsbare natuur als gevolg van de bronnen van krimp: <ul style="list-style-type: none"> ▪ Functieverandering van grond als gevolg van ruimtebehoefte wonen, mobiliteit en vooral natuur. Daarbij worden productierechten van alle betreffende ondernemers uit de markt gehaald. (inschatting op basis van voorgaande jaren: ca 10% tot 2040) ▪ Stopperregelingen. Die concentreren zich in huidige opzet naar ondernemers rond N2000-gebieden (inschatting: 10% extra afname) ▪ Afromen van fosfaat- en dierrechten op transacties buiten de familiale sfeer (x-percentage). - Water: de doelstelling is volledige realisatie KRW opgave in 2028, met deels al daadwerkelijke verbetering waterkwaliteit en deels volledig genomen maatregelen t.b.v. herstel waterkwaliteit op termijn. <ul style="list-style-type: none"> o De gemaakte afspraken over gewasbestrijdingsmiddelen borgen realisatie van nagenoeg geen emissies naar grondwater. Dit is een belangrijke bijdrage aan realisatie KRW-doelen. o De krimp van het aantal dieren leidt tot minder mestproductie. o De gemaakte afspraken over de omgang met mest (of volledig grondgebonden, of volledig verwerken, of de uitzonderingsroute ‘gemixed’ bij meer dan 50% mest kwijt kunnen op grond) leidt,
---	---	--

		<p>in combinatie met ASB en de afbouw van derogatie, tot fors minder mest op grond en daarmee minder uitspoel.</p> <ul style="list-style-type: none"> ○ Vanuit NIPL worden innovaties rond precisiebemesting verder gestimuleerd, die vervolgens via BBT-investeringsubsidies uitgerold worden. <p>- Klimaat: de doelstelling is 55% CO2 reductie in 2030, klimaatneutraliteit in 2050.</p> <ul style="list-style-type: none"> ○ Het akkoord gaat uit van 25% krimp van het aantal dieren. Dat zal leiden tot 25% daling van de klimaatemissies. ○ We maken afspraken over investeringshulp bij de implementatie van BBT. Dit gaat primair over stalsystemen. Hiervoor is X mrd beschikbaar, waarmee, bij volledige besteding, X-aantal stallen geïnnoveerd kunnen worden, leidend tot een emissiereductie van X. ○ De (glas)tuinbouw tafel stelt voor om de door hen gestelde ambitie om in 2040 klimaatneutraal te produceren te verbreden. Voor de dierlijke sectoren is dat niet mogelijk, maar een afspraak over elektrificatie van landbouwmachines gesteund met onrendabele topinvesteringssubsidie uit het SDE++ kader. ○ Voermaatregelen – nu niet generiek opgenomen. <p>Economisch doelbereik</p> <ul style="list-style-type: none"> - Investeringsubsidies rond implementatie BBT: met X mrd kunnen X-aantal ondernemers geholpen worden verder te verduurzamen. - Markt en ketens: - Kennis en innovatie: vanuit NIPL en de praktijkboerderijen gaan de komende X jaar X-aantal innovaties en ondersteuningsopties komen die ondernemers gaan helpen met concrete verbetering van bedrijfsmodellen. - Ecosysteemdiensten: uitbreiding van ANLb en andere ecodiensten (waterberging, CO2-opslag) gaan t.w.v. X € per jaar een forse bijdrage leveren aan het verdienvermogen van agrarisch ondernemers die te maken krijgen met beperkingen vanuit ecologie. - Met vrijwillige afwaardering van gronden worden andere verdienmodellen mogelijk.
BLOK KLIMAAT EN ENERGIE		
3	Nu alleen passage over groen gas opgenomen.	<p>Klimaat heeft voortdurend een grote rol gespeeld op de achtergrond van de discussies over het akkoord, maar is nog niet vertaald in afspraken, behalve voor groen gas.</p> <p>Voorstel: geef secretariaat opdracht om binnen 10 dagen een tekst op te stellen, in overeenstemming met relevante partijen. Dat gaat in ieder geval over: inzichtelijk maken bijdrage sector aan energiebesparing en -verbruik.</p>

		<p>sectorale doelstellingen en vertaling in concrete aanpak (vb uitgewerkt model melkveehouderij), voorlopers niet de dupe van generieke/sectorspecifieke doelstellingen.</p> <p>NB: U wordt, bij akkoord op deze werkwijze, gevraagd het secretariaat input voor deze uitwerking mee te geven.</p>
BLOK GOVERNANCE		
4	De geschillen-procedure in dit landbouwakkoord	<p>✓ Partijen spreken af dat de nakoming van de afspraken in het landbouwakkoord niet in rechte afdwingbaar is. In het geval van een geschil geldt het volgende:</p> <ul style="list-style-type: none"> ○ Alle geschillen in verband met het landbouwakkoord proberen partijen op te lossen in onderling overleg. Indien Partijen daar niet in slagen kan het geschil worden voorgelegd aan het voortgangsoverleg. ○ Het voortgangsoverleg zoekt een oplossing voor het geschil en biedt de bij het geschil betrokken Partijen de gelegenheid om hun zienswijzen te geven. Indien na xx maanden geen oplossing is gevonden komt het voortgangsoverleg met een advies gericht aan de bij het geschil betrokken Partijen. ○ Voor zover het geschil het tekortschieten van de nakoming van de verplichtingen uit hoofde van het Landbouwakkoord van een Partij betreft kan het voortgangsoverleg in zijn advies deze Partij aanmanen om binnen een termijn van XX maanden alsnog na te komen tenzij de Partij besluit om Landbouwakkoord op te zeggen. ○ Indien de Partij na het verstrijken van de hierboven genoemde termijn aan het advies geen gevolg geeft zal het voortgangsoverleg de overige Partijen verzoeken om het Landbouwakkoord jegens de tekortschietende Partij op te zeggen. Het voortgangsoverleg zal aan de tekortschietende Partij mededelen dat het Landbouw akkoord jegens hem wordt opgezegd door de overige Partijen en hij geen rechten meer kan ontlenen aan dit Landbouwakkoord.
5	Takenpakket onafhankelijk voorzitter	<p>✓ Er wordt een onafhankelijk voorzitter aangesteld die als taak heeft de bijeenkomsten van het voortgangsoverleg te leiden en deelnemers aan hun verantwoordelijkheden te houden. Ook bewaakt de onafhankelijk voorzitter het politiek-bestuurlijke proces en jaagt dit aan waar nodig. De politieke eindverantwoordelijkheid ligt bij de minister. Om de uitvoeringssnelheid hoog te houden, wordt de onafhankelijk voorzitter ook belast met de coördinatie en uitvoering van de volgende gemaakte afspraken.</p> <p>✓ Mandaat en taken:</p> <ul style="list-style-type: none"> ○ Voorzitten van het voortgangsoverleg

		<ul style="list-style-type: none"> ○ Ten behoeve van het politieke proces: bevordert het overleg betrokken bestuursorganen, bedrijven en maatschappelijke organisaties. ○ Adviseert over de nadere uitwerking en uitvoering van het akkoord aan het voortgangsoverleg. ○ Houdt vanuit het voortgangsoverleg verbinding met de brede overlegstructuur (zie laatste punt) ○ PM NIPL à budget ○ PM aanvullen andere afspraken + budgetten ○ Een jaarlijkse rapportage aan de tweede kamer
6	Uitvoeringskracht in de sector: is de verkenning voldoende?	<ul style="list-style-type: none"> ✓ Met het afschaffen van de product- en bedrijfschappen is de sectorale overlegstructuur ook verloren gegaan. Om die reden start als uitwerking van het akkoord een verkenning naar de kansen en belemmeringen van bestaande organisatievormen (zoals Brancheorganisaties, producentenorganisaties, Verbindend verklaringen en benutten van private samenwerking binnen mededingingsregels) om onderlinge samenwerking binnen de sectoren zelf te versterken, met het oog op het versnellen van het behalen van transitieopgaven. Belangrijk is dat de voor- en nadelen van de productschappen, productschappen en brancheorganisaties hierin meegenomen worden. Dit onderzoek is eind 2023 afgerond.
7	Agrarische autoriteit: Komt die er en zo ja, hoe / wat / waar / wanneer / wie	Voorzet LNV/IPO volgt
BLOK BOER AAN HET STUUR		
8	Investeringshulp rond benodigde technische investeringen	<p>Om doelbereik veilig te stellen, is de versnelde installatie van techniek om emissies terug te brengen in stallen van groot belang. Versnelde installatie van nieuwe technologie vraagt om kapitaal, wat ondernemers niet altijd hebben. Ook was niet altijd voorzien dat deze investeringen op deze termijn noodzakelijk zouden zijn. Daarom is een bijdrage aan die investeringen gerechtvaardigd. Naast een bijdrage aan de investering in nieuwe technologie is er ook sprake van versnelde afschrijving van bestaande technologie die niet voldoet aan nieuwe eisen (voor zover nog niet afgeschreven). Ook hiervoor spreken we af dat er een mogelijkheid tot bijdragen komt. Dat leidt tot de volgende afspraken:</p> <ul style="list-style-type: none"> ✓ We zetten regelingen Vamil/Mia en evt. EIA voort, waarbij jaarlijks wordt bijgewerkt voor welke investeringen deze regelingen benut kunnen worden. Daarmee kan gestuurd worden op BBT en steunen we alleen de echt BBT-investeringen. Omdat voor klimaat geldt dat iedere verduurzaming in Nederland leidt tot doelbereik, gelden er geen locatiespecifieke toegangseisen tot deze regelingen.

		<p>✓ Voor specifieke sectoren zoals de Glastuinbouw, die erg kapitaalintensief zijn en voor grote investeringen staan qua klimaatdoelstellingen, worden specifieke investeringsarrangementen ontwikkeld. Deze zijn per 2025 operationeel.</p> <p>Voor de investeringsstimuleringsregelingen is vanuit het transitiefonds € X mrd beschikbaar. Hiermee kan, uitgaande van een gemiddelde investeringsbijdrage van € Y,- per onderneming, de helft van alle Nederlandse boeren geholpen worden in het maken van de duurzaamheidsinvesteringen.</p>
<p>BLOK ECOSYSTEEDIENSTEN</p>		
9	Openstaande keuze nog: omvang budgetten	<p>De concept-tekst luidt als volgt:</p> <p>Boeren zijn cruciaal voor de instandhouding van het Nederlandse cultuurlandschap. Daarnaast helpen ze natuur te realiseren en te onderhouden. Boeren krijgen hiervoor een vergoeding, ook uit Europa ((GLB-middelen). Het gaat dan bijvoorbeeld om het beheren van landschapselementen en het beheer voor akker- en weidevogels. Met deze zogeheten ecosysteemdiensten leveren boeren een (maatschappelijk gevraagde) bijdrage aan het onderhouden en realiseren van landschap, biodiversiteit, waterkwaliteit en klimaatdoelen.</p> <p>We spreken af dat we ecosysteemdiensten verder gaan ontwikkelen. We zien kansen om ecosysteemdiensten door boeren breder in te zetten dan alleen voor biodiversiteit/natuur en landschap. Het gaat bijvoorbeeld ook over waterberging en co2 opslag. Hiermee worden ecologische en maatschappelijke doelen onderdeel van het verdienvermogen van boeren.</p> <p>We spreken hiervoor twee sporen af, waarbij het doelbereik en optimale combinatie van functies centraal staan.</p> <p>✓ Om een snelle stap te maken, starten we direct met het uitbreiden en versterken van het Agrarisch Natuur- en Landschapsbeheer (ANLb), met 150.000 tot 180.000 extra hectare. Hiervoor is tot 2030 jaarlijks €PM beschikbaar.</p> <ul style="list-style-type: none"> ○ Vergoeding vindt plaats op basis van een verdienmodel (een rendabel gewas) in plaats van een kostendekkende vergoeding. Deze grond blijft agrarische grond. ○ We gaan werken met langjarige contracten (12 jaar). Dit is goed voor boer én natuur. ○ De provincies wijzen de gebieden waar dit kan worden toegepast aan. Dit doen zij op basis van waar de doelen het best kunnen worden bereikt en de uitkomst van de gebiedsprocessen. <p>✓ Tegelijkertijd wordt er een plan gemaakt voor een breed en langjarig structureel systeem voor ecosysteemdiensten. We spreken af dat er begin 2024 een stappenplan ligt voor dit nieuwe systeem. De volgende uitgangspunten staan centraal:</p>

		<ul style="list-style-type: none"> ○ Heldere afspraken over de uitbreiding van de ecologische en maatschappelijke doelen zoals waterberging en co2 opslag. ○ Een langjarig en stabiel systeem (12 jaar) ○ Voor diensten van algemeen belang, zoals natuur- en landschapsbeheer en waterberging op agrarische grond, wordt de overheid klant bij de boer. ○ De boer zal een grotere rol krijgen in landschapsbeheer. Er wordt uitgewerkt hoe boeren opdrachten voor derden kunnen verrichten, zoals in het kader van de Subsidieregeling Natuur en Landschapsbeheer (SNL). <ul style="list-style-type: none"> ✓ We geven een flinke zet aan het Aanvalsplan Landschapselementen van de Coalitie Deltaplan Biodiversiteitsherstel, dat tot stand is gekomen in het kader van het Klimaatakkoord. We geven een impuls van € PM voor de aanleg en beheer van X hectare landschapselementen in 2030 ✓ We onderzoeken hoe een combinatie van publieke en private financiering een blijvende grondslag kan vormen voor de volledige uitvoering van het Aanvalsplan. <p>Twee vragen:</p> <ul style="list-style-type: none"> - onderschrijven we deze invulling? - welk budgetten zijn beschikbaar?
BLOK BEDRIJFSOPVOLGING		
10	Voortzetten landbouwwijstelling	<ul style="list-style-type: none"> ✓ Landbouwwijstelling: De landbouwwijstellingsregeling zorgt ervoor dat de waardevermindering van landbouwgrond onbelast blijft. De waardevermindering van de grond is een papieren waarde die pas geïnd wordt bij verkoop. Bij bedrijfsovername is er geen sprake van een volledige verkoop en zou een eventuele belastingclaim de overname dermate zwaar maken dat deze onmogelijk wordt. Daarnaast zorgt deze regeling voor de nodige grondbiliteit om aan de opgaves voor de sector te kunnen voldoen. Het ministerie wil samen met de agrarische sector onderzoeken hoe de landbouwwijstelling aangepast en gecontinueerd kan worden.
BLOK MARKT EN KETEN		
11	Markt en ketens: in één keer alle boeren óf tempo van de markt leidend in transitie	In ieder geval nemen we passages op over het komen tot één pre-competitieve, bovenwettelijke standaard voor duurzame productie. De discussie die we wel hebben, concentreert zich op hoe 'de markt' de transitie naar deze standaard gaat maken.

		<p>Naar verwachting voldoet ca 25 % van de Nederlandse grote productiestromen aan zo'n standaard. De doelstelling is om in 2030 65% te laten voldoen en in 2035 100 %.</p> <p>Optie 1</p> <ul style="list-style-type: none"> ✓ het tempo van de markt wordt leidend in de transitieopgave, met dedicated supply chains (gesloten ketens van producenten en afnemers die nauw samenwerken en voor specifieke kwaliteitsafspraken en exclusiviteit prijsopslagen afspreken die duurzame productie winstgevend maken) die voor sommigen wel open staan, en voor andere (nog) niet. Streven en verwachting is dat deze dedicated supply chains gaan groeien, primair eerst voor de Nederlandse markt maar z.s.m. ook voor de Europese markt. Verwachting is ook dat hierbij de hoofdstromen van productie (bijv. varkensvlees, rundvlees, aardappelen) leidend zullen zijn, omdat dit uiteindelijk zoveel mogelijk Nederlandse boeren de kans biedt om mee te gaan doen in deze gesloten ketens. Deze ontwikkeling wordt door alle betrokkenen op uiteenlopende wijze gestimuleerd. <p>Optie 2</p> <ul style="list-style-type: none"> ✓ alle ondernemers gaan tegelijkertijd in transitie. Daar waar de marktprijs onvoldoende rek biedt om de kostprijsstijging te vergoeden, moet deze vergoeding op een andere manier gerealiseerd worden. Daarbij is de meest logische route die van investeringssubsidies door de overheid aan de 'voorkant', om onrendabele investeringen (wegens het nog afwezig zijn van markt) toch mogelijk te maken, en zo productie te verduurzamen. Daarnaast wordt de ontwikkeling door alle betrokkenen op uiteenlopende wijze gestimuleerd. <p>Bijlage 2 bevat de tekst zoals opgenomen in het concept-akkoord, die dit dilemma uitgebreider verwoordt.</p>
12	Bijdrage van de banken. Wat wordt wel/niet gevraagd en verwacht? Hiernaast een concreet voorstel.	<p>Binnen alle ketens in de landbouw zijn financiële partijen actief, met name banken. Zij bieden boeren toegang tot kapitaal om te verduurzamen. Ook zij zijn bereid bij te dragen aan de inspanningen die agrarische ondernemers moeten nemen om te verduurzamen. Nog meer dan andere schakels in de sector zijn ze tegelijkertijd streng gebonden aan strikte regels over wat ze wel en niet mogen doen, om zo te borgen dat financiële instellingen ook stabiel blijven. Daarom spreken we banken op het volgende aan:</p> <ul style="list-style-type: none"> ✓ Banken spreken af om alleen nog maar Nederlandse agrarische bedrijven te financieren die voldoen aan de gestelde doelen vanuit ecologie cq. die daadwerkelijk op weg zijn om te voldoen aan die doelen. Met die afspraak stimuleren banken de transitie enorm. Hiervoor wordt een aparte 'verduurzaamheidstoets financiering' ontwikkeld, waarbij de onder doelsturing genoemde afspraken een solide basis bieden om de verduurzaming van een onderneming te borgen. Deze onderlinge afspraak maken banken zélf en is per 2024 operationeel.

	<ul style="list-style-type: none">✓ Banken in Nederland zoeken de maximale mogelijkheden op om gunstige financieringscondities voor verduurzaming te creëren. Dit gaat over tijdelijke stopzetting van aflossing en rentekortingen voor duurzame investeringen, zodat het haalbaarder wordt om deze investeringen te doen. Banken nemen daarbij een voorbeeld aan het overheidsinstrument IDL.✓ Banken vergroten de transparantie over hun agrarische investeringsportefeuille en de verduurzaming daarvan: Er komen jaarlijkse uniforme rapportages en daarmee inzicht in hoe banken bijdragen aan de transitieopgave.✓ Banken dragen bij aan de vulling van een fonds t.b.v. financiering van niet rendabele duurzaamheidsinvesteringen. Dit fonds wordt ondergebracht onder het Nationaal InnovatieProgramma Landbouw (NIPL). Banken dragen hier gezamenlijk € X mln per jaar of € Y mrd eenmalig aan bij.
--	---

Overgangsbeleid weerbare teelten/gezonde planten onder Landbouwakkoord

Inleiding

We zijn als plantaardige sectoren het gesprek met ngo's, ketenpartijen en overheden (LNV, IPO, UvW) aan de sectortafels aangegaan met de intentie om afspraken te maken over het verder verduurzamen van de land- en tuinbouw. Als sectoren willen we invulling geven aan de maatschappelijke doelen en ambities, met als horizon 2040. Aan de beide sectortafels en later in apart overleg tussen de sectoren en LNV is gesproken over overgangsbeleid. Dit overgangsbeleid moet er voor de sectoren op gericht zijn om 'de winter door te komen'. Hiervoor is een 'afwegingskader' nodig, waarin alle doelen (natuur- en milieudoelen, Kaderrichtlijn Water (KRW), ondernemersdoelen, voedselzekerheid en Europese doelen) evenwichtig naast elkaar worden gezet en in gelijkwaardigheid worden afgewogen.

Daarnaast heeft het landbouwakkoord voor LNV tot doel het halen van de doelen in het NPLG (die uitgangspunt zijn voor het Landbouwakkoord) over natuur, stikstof, water en klimaat. Voor de plantaardige sectortafels gaat het dan met name over de waterdoelen: Kaderrichtlijn Water.

1. Nagenoeg geen emissies van gewasbeschermingsmiddelen naar het milieu.
2. Het verminderen van de afhankelijkheid van gewasbeschermingsmiddelen.

De sectoren nemen de verduurzaming serieus en zetten hier op verschillende manieren op in. Zo wordt mede uitvoering gegeven aan het Uitvoeringsprogramma Gewasbescherming 2030. Binnen de beschikbare mogelijkheden zetten de sectoren en bedrijven zich in om het programma mede uit te voeren, onder andere via het Praktijkprogramma Plantgezondheid van BO Akkerbouw. Verder investeren de sectoren onder andere via de BO Akkerbouw en Kennis In Je Kas (KIJK) en individuele bedrijven in onderzoek en kennisverspreiding, uitgaande van de gestelde doelen. Ook via andere programma's, zoals DAW en Platform Duurzame Glastuinbouw (PDG), wordt ingezet op het bijdragen aan het bereiken van de doelen.

Doordacht overgangsbeleid is noodzakelijk

De aanleiding voor het opstellen van een landbouwakkoord is onder andere om agrarische ondernemers handelingsperspectief te bieden, met de horizon op 2040. De sectoren en de overheid hebben dit vertaald in boeren en tuinders langjarig perspectief op een goed verdienvermogen bieden, in evenwicht met de KRW-, natuur- en milieudoelen. Daarbij hebben de sectoren, ketens, leveranciers en de overheid allen een rol.

LTO, NAJK en andere sectororganisaties hebben de opdracht om actief bij te dragen aan het verdienvermogen van haar leden. Dat verdienvermogen staat de komende tijd om verschillende redenen onder druk. Onderstaand noemen we verschillende redenen waarom dat verdienvermogen onder druk staat:

1. De F2F en Green Deal strategie leiden tot beduidend minder 'bewezen effectieve' mogelijkheden om gewassen gezond te houden.
2. Het tempo waarmee nieuwe 'bewezen effectieve' methoden en middelen voor het gezond houden van gewassen toeneemt is beduidend lager dan het tempo waarmee de beschikbaarheid van chemische middelen afneemt, ondanks de inzet van onder andere de sectoren en het ministerie in onderzoeken en in pilots.

Een groot aantal ziekten en plagen vormen een toenemend risico in teelten omdat effectieve alternatieve maatregelen en middelen nu niet of nauwelijks meer beschikbaar zijn met productiedaling als gevolg.

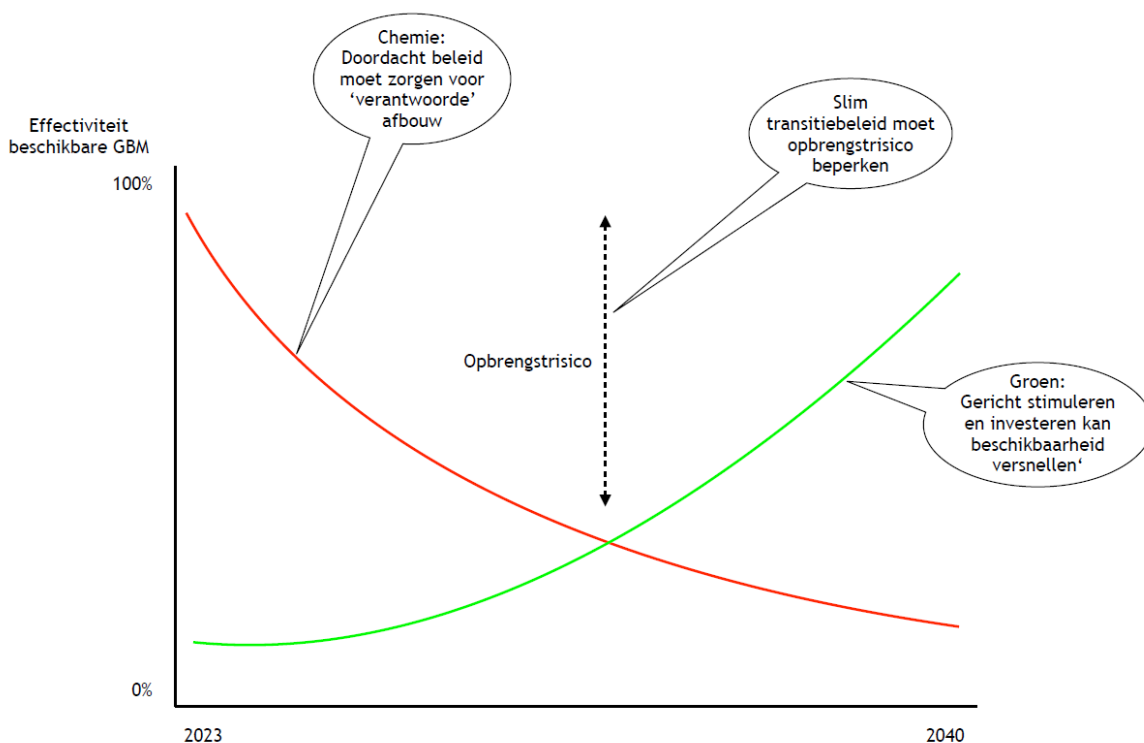
3. Door klimaatverandering, maar ook door beleid, neemt de ziekten- en plaagdruk en het aantal ziekten en plagen toen

4. In Nederland kennen we een groot aantal kennis- en kapitaalintensieve teelten, waarbij de eisen van afnemers en van derde landen leidend zijn en op een hoog niveau liggen.

Hiermee zien we elementen die van invloed zijn op het economisch perspectief van de agrarische ondernemers. Ze zijn risicovol en kunnen leiden tot fysieke opbrengstderving en/of kwaliteitsverlies die een meerjarig effect kunnen hebben. Deze opbrengstderving wordt waarschijnlijk niet of deels gecompenseerd wordt door hogere productprijzen. En risico's die consequenties hebben voor de financierbaarheid van bedrijven. Rabobank: "Onevenredig grote teeltrisico's gaan wij niet financieren".

Al met al is de transitie naar duurzamere vormen van produceren voor vrijwel alle teelten een langjarig traject, waarbij de ondernemers aanzienlijke risico's lopen. Veel ondernemers hebben niet de ruimte om die risico's aan te gaan en aarzelen daarom om onverwijld te beginnen met de noodzakelijke transitie. Doordacht overgangsbeleid moet die risico's aanvaardbaar maken en zal dus de vurig gewenste transitie versnellen.

Onderstaand figuur illustreert het belang van overgangsbeleid.

Uitgangspunten overgangsbeleid

Onderstaand geven we aan wat onze uitgangspunten zijn voor een doordacht overgangsbeleid:

1. Overgangsbeleid moet getoetst worden aan een evenwichtig afwegingskader. Zie hiervoor ook de Kamerbrief van minister Adema dd. 25-11-2022 (DGA-DAD/22540362) Dit kader bestaat uit natuur- en milieudoelen, klimaatopgaven, ondernemersdoelen, voedselzekerheid en Europese doelen. De uiteindelijke afweging hierin is een politieke.

2. Overgangsbeleid moet gericht zijn op individuele ondernemers.

De sectoren zetten zich in om telers en hun omgeving te informeren over de urgentie en consequenties met betrekking tot de KRW- en milieudoelen om hen te stimuleren om maatregelen te nemen. Het is aan de boeren en tuinders om maatregelen te nemen. Alleen zij hebben invloed op het daadwerkelijk bereiken van de milieudoelen en van de Kaderrichtlijn Water. De sleutel voor het behalen van de milieudoelen ligt dus bij boeren en tuinders. Om ondernemers daadwerkelijk aan te zetten tot het nemen van maatregelen is het nodig om de waterkwaliteitsdoelen te individualiseren tot op bedrijfsniveau. Inzicht is noodzakelijk voor bewustwording en gedragsverandering. Zo zien ondernemers zelf of ze een opgave hebben en kunnen ze hiermee aan de slag. Bovendien kunnen ze daarop worden aangesproken. Belangrijk aspect is hier de handhaving en de handhaafbaarheid op de individuele naleving van de KRW-doelen.

Verschillende waterschappen hebben het initiatief genomen om bijna actuele waterkwaliteitsresultaten te delen. I&W heeft het initiatief genomen om dit breder te trekken en te agenderen onder het UP. Dit moet voor 2025 een stap verder worden gebracht: 'real time' resultaten op bedrijfsniveau. Ter ondersteuning van het beschikken over actuele resultaten nemen de sectoren het initiatief om dit samen met I&W en de Unie van Waterschappen te ontwikkelen en uit te rollen in de praktijk. De resultaten geven aan of de ondernemer een opgave heeft. Het invullen van deze opgave is niet vrijblijvend. Dit wordt onder 'Concrete afspraken / instrumenten' nader uitgewerkt.

Basis voor overgangsbeleid

1. De basis is een gezamenlijke aanpak in wederzijds vertrouwen en het werken aan gezamenlijke resultaten.

De sectoren nemen het initiatief om voor teelten Best Agricultural Practice's (BAP) op te stellen. Bij het opstellen van deze BAP's wordt wetenschappelijke en praktijkkennis betrokken. Daarnaast zal LNV de experts van onder andere de NVWA inroepen. De overheid en de sectoren erkennen knelpunten en in teelten op basis van deze BAP's. Hierbij wordt rekening gehouden met onderwerpen als ICM/IPM en resistentiemanagement. Deze BAP's worden voor een periode van 3 jaar vastgesteld.

2. Binnen de Nederlandse en Europese beleidsruimte wordt vervolgens maximaal ingezet om deze knelpunten aan te pakken. Dit gebeurt door het optimaal inzetten en benutten van (transitie) vrijstellingen, aanvullend te ontwikkelen beleidsinstrumenten, aanvullend onderzoek, ketenaanpassingen, etc. Uitgangspunt blijft dat ondernemers die BAP toepassen over een effectief instrumentarium kunnen blijven beschikken. Hierbij zijn handhaving en handhaafbaarheid belangrijke aspecten die meegewogen moeten worden.

Concrete afspraken / instrumenten

1. Komen tot gezamenlijke analyse

Sectoren en overheid komen met een gezamenlijke analyse en voorstellen over de optimale inzet van instrumenten, waaronder onderzoek en vrijstellingen.

2. Samen uitwerken impactanalyse

Sectoren maken samen met de ketenpartijen (veredeling, handel en verwerking) voor relevante teelten een impactanalyse met voorziene knelpunten in de komende 5-10 jaar en hoe deze opgelost kunnen worden en willen daarmee zoveel mogelijk knelpunten voorkomen. Hiervoor wordt ook nadrukkelijk inbreng gevraagd van met name CropLife NL, Agrodīs en Artemis en hun leden. De keuze voor de relevante teelten/teeltgroepen vindt plaats op basis van drie criteria:

- * ziekten- en plaaggevoeligheid.
- * kapitaalintensiviteit (risico).
- * stikstofefficiëntie/gevoeligheid voor nitraatuitspoeling.

Een werkgroep bestaande uit de sectoren en LNV stelt een concreet voorstel inclusief begroting op, ter invulling van bovenstaande. Dit voorstel is gereed in het vierde kwartaal van 2023. De voortgang van de plannen van aanpakken voortvloeiend uit de impactanalyse wordt ieder kwartaal besproken met de minister van LNV. Deze plannen van aanpak worden gezamenlijk jaarlijks geëvalueerd en indien nodig bijgesteld. De voortgang van de plannen wordt afgewogen op onderstaande aspecten:

- Teelttechnische aspecten.
- KRW- en milieudoelen.
- Economisch perspectief voor agrarische ondernemers.
- Voedselzekerheid in Nederland en in Europa.

Het resultaat van de impactanalyse, het plan van aanpak, bevat ook het advies over hoe de keten en de overheid een vangnet (en wat dan) kunnen bieden, volgens de steunkaders die gelden.

Voor de beoordeling van de effectiviteit van deze aanpak worden als pilot vóór het vierde kwartaal van 2023 voor twee gewassen, bijvoorbeeld vruchtgroenten onder glas en suikerbieten impactanalyses opgesteld. Als gezamenlijk overstemming is over de aanpak met de impactanalyse kunnen de sectoren impactanalyses uitvoeren. Naar verwachting zullen 10-15 analyses worden opgesteld.

3. Borgen doelen waterkwaliteit

Inzet op en borgen van doelen voor waterkwaliteit. Dit vraagt een bredere blik dan alleen die op gewasbescherming. In de fiche “Doelsturing” (sectortafel AVB) wordt hier op ingegaan. Op dit moment is voor veel telers absoluut niet duidelijk wat de waterkwaliteitsopgave in een gebied is, laat staan de opgave op bedrijfsniveau. Hierdoor heeft een ondernemer geen inzicht in de bijdrage aan de waterkwaliteit van verschillende maatregelen. We willen toe groeien naar doelsturing waarin er meer ruimte komt voor de ondernemer om passende maatregelen te nemen. Het kunnen meten van het effect van maatregelen en het (juridisch) borgen ervan is een belangrijke voorwaarde. Als bekend is welke opgave een ondernemer heeft, moet hij gestimuleerd worden. Een mogelijk geschikt instrument hiertoe is gecontroleerde distributie. Hierbij kunnen alleen ondernemers die aantoonbaar bijdragen aan de KRW-doelen gewasbeschermingsmiddelen aankopen en toepassen. Daarnaast kunnen ketenpartijen hierbij een rol spelen door aanvullende voorwaarden te stellen voor het kunnen leveren van producten. LNV, de sectoren en de ketenpartijen starten in 2023 met de uitwerking hiervan.

Vooruitlopend op de uitwerking van de doelsturing nemen de sectoren het initiatief om samen met I&W en de Unie van Waterschappen acties die ondernemers nu al kunnen oppakken, denk aan het zelf laten analyseren van watermonsters in overleg met hun waterschap, uit te werken en te implementeren. Deze aanpak die voor het vierde kwartaal van 2023 gereed is, sluit aan bij de gebiedsgerichte aanpak van de waterschappen en van het NPLG.

4. Gezamenlijk inzetten op MIG

De milieu indicator gewasbescherming (MIG) kan een belangrijke bijdrage leveren aan het realiseren van milieudoelen. Daarom hebben de sectoren zelf het initiatief genomen om te komen tot een afronding en implementatie van de MIG. Gestreefd wordt naar invoering in de tweede helft van 2024, met name onder bestaande schema's (MPS, Planetproof, VVAK/BMA). De sectoren zijn in gesprek met de schema-eigenaren en ketenpartijen over het gebruik van de MIG. Zo heeft de Rabobank recent aangegeven de MIG te gaan gebruiken in haar duurzaamheidsindex. De gesprekken en afspraken zullen ook kaders geven voor het komen tot eventuele reductiedoelen voor op bedrijfsniveau. De sectoren vragen van LNV participatie in de MIG en commitment om uit te gaan van milieu-impact in plaats van gebruikte hoeveelheden.

5. Versnellen en intensiveren onderzoek en kennisverspreiding

Het onderzoek gericht op bouwstenen voor weerbare teeltsystemen, en van de verspreiding van de ontwikkelde kennis, wordt versneld en geïntensiveerd. Uitgaande van een versnelling van de toepassing van weerbare teeltsystemen in de praktijk, vraagt dat om een gezamenlijke inspanning om te komen tot een gezamenlijke agendasetting voor een versnelling van het onderzoek en kennisverspreiding.

a. Ontwikkeling wetenschappelijke kennis inclusief de verspreiding ervan op basis van een gezamenlijke agenda, onder andere via Topsectoren programma's, met beoordeling, prioritering en financieringsstructuur. De sectoren en LNV nemen hiervoor per direct samen het initiatief.

b. Ontwikkeling van praktisch toepasbare kennis (best practices) en delen van deze kennis via praktijkpilots en Fieldlabs/Boerderijen van de toekomst. De sectoren en LNV nemen samen het initiatief om dit voor het vierde kwartaal van 2023 uit te werken, zowel inhoudelijk als financieel. Eerder is gesproken over ten minste 7 boerderijen van de toekomst, te verdelen over de sectoren, met afspraken over een meerjarige financiering

c. Gebruik van technieken en digitalisering, gericht op het toepassen van maatregelen en middelen en om emissies te reduceren (publiek/privaat innovatie fonds). Dit voorstel voor een programma technieken vloeit voort uit de werkgroep Pakket van Maatregelen. De sectoren en Fedecom nemen het initiatief om dit voor het vierde kwartaal van 2023 verder uit te werken, zowel inhoudelijk als financieel.

6. Beschikbaar krijgen van effectieve laag risico alternatieven

De sleutels voor succes op dit punt ligt met name bij de industrie als het gaat om het versneld beschikbaar krijgen van deze alternatieven in de praktijk en bij onderzoek en start ups om te komen met innovatieve oplossingen voor de toekomst.

a. LNV faciliteert het gesprek tussen de sectoren, de ketens en Croplife NL en Artemis, opdat deze middelen eerder en sneller op de markt worden gebracht na indiening van de dossiers. De sectoren dragen hieraan bij door het vroegtijdig benoemen van prioriteiten.

b. Vergroten capaciteit Ctgb voor versnelling van de toelating van dossiers laag-risico middelen.

c. Stimuleren pre-competitief onderzoek startups/universiteiten. Hiervoor richt de overheid (LNV/OCW) een onderzoeksfonds in. Alternatief is het opnemen in het vervolg op het Fonds Kleine Toepassingen.

d. Begeleiden startups met aanvragen voor registraties/toelatingen. Dit wordt ingevuld door betaalde expertise beschikbaar te stellen aan start ups. Daarbij ligt hier een verantwoordelijkheid voor de gehele keten, waaronder Artemis, Agrodis, Croplife NL en haar leden. Dit kan worden ondergebracht in het vervolg op het Fonds Kleine Toepassingen.

7. Verlagen risico's

In de transitie is het belangrijk dat de boeren en tuinders een financieel vangnet hebben waarmee risico's kunnen worden ondervangen. Hier ligt een taak voor de hele keten en voor de overheid. Een mogelijk geschikt apart instrument hiervoor is een instrument vergelijkbaar met de Brede Weersverzekering, waarbij maximaal gebruik wordt gemaakt van de ruimte die de EU hiervoor biedt (tot 70% van de premie). Voorstel is dat de sectoren en LNV voor Q4 van 2023 uitwerken of deze verzekering een toepasbaar instrument is en welke alternatieven hiervoor zijn.

De Brede weersverzekering houdt in dat nu 63,7% subsidie kan worden verkregen voor de kosten van de verzekeringspremie. Er is een subsidiebudget van 17,5 mln euro. Deze keuzes zijn nu gemaakt voor deze GLB-periode. Wijziging van deze afspraak vergt bredere onderhandeling binnen agrarische sectoren over toekenning GLB-middelen.

Overige afspraken

1. Versnelde beschikbaarheid van robuuste rassen.

- Versneld nieuwe veredelings technieken kunnen toepassen en hier maximaal op inzetten binnen de Europese context. De biologische landbouw steunt het punt voor nieuwe verdelingsmethodes niet, maar begrijpt de wens van de sector wel. De biosector kan instemmen met dit punt mits producten gemaakt met bijv. CrisprCas door de hele keten traceerbaar zijn en herkenbaar voor de consument.
- Onafhankelijk rassenonderzoek voor bestaande en nieuwe gewassen.

2. Toelatingsbeleid binnen de EU-kaders toepassen.

- Daar waar werkzame stoffen en gewasbeschermingsmiddelen zijn goedgekeurd en toegelaten (waarbij de advisering van de onafhankelijke EFSA en Ctgb worden gevolgd). wordt de toelating en het gebruik ervan niet verder ingeperkt dan op juridische en wetenschappelijke gronden strikt noodzakelijk.
- Beschikbaar stellen van de instrumenten, zoals transitievrijstellingen/IPM-vrijstellingen.
- Vervolg op het Fonds Kleine toepassingen.
- KUG-systematiek hanteren voor teelten die in NL groot zijn, maar Europees gezien klein.

3. Financiële steun voor non-productieve investeringen (was- en spoelplaatsen, vulapparatuur etc.) en deels productieve investeringen (mechanische apparatuur, bodembewerking etc.) via laagdrempelige regeling die meerjarig opengesteld is. Benodigd om transitie te versnellen en te realiseren. Via ketenpartijen (zoals coöperaties) kan ook aan collectieve inkoop worden gedaan om de prijs te drukken en om op grotere schaal gericht teelten en teeltbedrijven te verduurzamen.

4. Fytosanitaire eisen borgen door:

- Uitvoeren van een programma gericht op preventieve maatregelen en beheersmaatregelen om de hoge de fytosanitaire kwaliteit van het uitgangsmateriaal en overige plantaardige producten uit Nederland en in de import- en exportketen te blijven borgen.
- Vergroten van de capaciteit bij LNV/NVWA voor het behoud van markttoegang (fytosanitair) en het borgen van plantgezondheid op het gebied van duurzame gewasbescherming. (Deze capaciteit dient geormerkt te zijn voor deze doelen.

5. Versterken biodiversiteit op en in de omgeving van bedrijven, op basis van gezamenlijke aanpak. De aanpak is gericht op herstel en versterking van zowel de biodiversiteit als van de plantgezondheid.

Gevraagde financiële steun aan LNV, periode 2023-2040

Onderdeel	Gevraagd bedrag per jaar
Best Agricultural Practices	€ 1 mln.
Impactanalyses	€ 3 mln.
Praktische invulling zelf meten waterkwaliteit	€ 2 mln.
Ontwikkelen doelsturing waterkwaliteit KRW	€ 2 mln.
Versnellen onderzoek en innovatie	€ 20 mln.
Programma technieken	€ 5 mln.
Ondersteunen pre-competatief onderzoek laag-risico alternatieven	€ 5 mln.
Ondersteunen investeringen in niet-productieve en productie maatregelen	€ 250 mln.
Vervolg op Fonds Kleine Toepassingen	€ 2 mln.
Ontwikkelen nieuwe rassen met nieuwe veredelings technieken	€ 50 mln.
Fytosanitaire preventie en beheersmaatregelen	€ 2 mln.
Totaal per jaar	€ 342 mln.

BIJLAGE 2 – MARKT EN KETENS **Markt en Ketens – conceptteksten akkoord**

Het doel van dit landbouwakkoord is om de sector fors te verduurzamen en daar tegelijkertijd een goed, economisch kloppend, verdienvermogen voor boeren bij mogelijk te maken. Dat vraagt in belangrijke mate om het goed werken van de markt waarop boeren hun producten afzetten. Daar zal namelijk de meerprijs voor duurzame producten verdient moeten worden, zodat het voor producenten ook financieel mogelijk wordt om hun productie te verduurzamen.

Op die markt zien we dat boeren, afnemers/verwerkers en retail steeds meer werken in 'ketens': kettingen van opeenvolgende bedrijven die gezamenlijk werken om van grondstoffen en primaire producten consumentenproducten te maken. Dan is natuurlijk belangrijk dat alle in een keten zittende bedrijven daar ook de vruchten van plukken: eerlijke verdeling van marges en winst is van belang. De mate waarin je daarover afspraken mag maken, is echter fors ingeperkt door wetgeving die borgt dat markten goed werken. Het is daarom heel belangrijk dat we in dit akkoord afspraken maken over hoe we boeren die verduurzamen, en daarvoor investeringen doen, binnen de rek en ruimte van die regels in staat stellen om goede prijzen en producten te kunnen gaan afzetten.

Om dat te doen, maken we afspraken op drie thema's

1. Transparantie van de markt: voor consumenten moet inzichtelijk zijn welk product door wie gemaakt is, onder welke condities. En wat verschillen in de duurzame waarde van producten zijn.
2. Vergroten aandeel duurzame productie:
 - a. Verhoging van de standaarden: om duurzaamheid te kunnen verwaarden, is het nodig dat we weten wat dan 'duurzaam' is en niet. Dit vangen we in pre-competitieve, bovenwettelijke standaarden die bepalen wanneer een product duurzaam is. Op die standaarden kunnen bedrijven vervolgens keurmerken maken.
 - b. Marktvergroting: naast een hogere standaard is het nodig afzetmogelijkheden te creëren, zodat steeds meer boeren in staat gesteld worden duurzaam te produceren.
3. Samenwerking tussen marktpartijen, overheid en boeren: Het vergt gezamenlijke en langjarige inzet om markten bij te sturen. We spraken af hoe we dat gaan doen.

We komen tot de volgende afspraken:

De transparantie in de markt en keten vergroten

Voor het kunnen hebben van een goed perspectief voor primaire (en secundaire) producenten is het hebben van een level playing field cruciaal. Een level playing field nationaal maar zeker net zozeer internationaal. Primair op de Interne Markt van de EU, maar waar mogelijk ook mondiaal. Daarover maken we de volgende afspraken:

- ✓ Vanaf 1 januari 2024 rapporteren alle partijen in de agroketen jaarlijks over hun omzet duurzame producten op basis van bestaande topkeurmerken. Ook rapporteren ze over de vergoeding van duurzaamheidsinspanningen en over afzetzekerheid.
- ✓ Op termijn, zodra ze beschikbaar komen per product, keten of bedrijf, gaan verwerkende partijen, retail & services in hun rapportages in op afspraken over normering (PEFCR, CRSD, ecolabeling en true cost accounting).
 - De overheid zet zich in Europa in om producten uit het buitenland (import) in deze rapportages/normering transparant te krijgen (bijv. herkomst-etikettering).
- ✓ De overheid zet zich in Europees verband in om deze transparantie ook op EU niveau te borgen.
- ✓ Jaarlijkse checkup door onafhankelijk toetsende partij op eerlijke prijzen. ACM doet dit nu beperkt. Is een brede toets, op basis van het al bestaande werk rond de Agronutri-monitor.

- Te overwegen toe te voegen: Wettelijk vastleggen beprijzing (onafhankelijke kostprijverplichtingen) van duurzaamheidsinspanningen. Wet OHP. Ook te overwegen om te borgen: Minimale contractduur vastleggen bij afspraken over duurzaamheidsafspraken.
- Te overwegen: In de OHP-wet opnemen dat in contracten afspraken komen over fluctuaties in grondstoffenprijzen (daling én stijging).

Publiekscampagne en consumenten

Naast afspraken over transparantie middels rapportages is ook nodig dat de gezamenlijke boodschap aan de samenleving over de noodzaak en waarde van duurzamere productie, helder over 't voetlicht komt.

- ✓ Partijen vinden een sterke en gezamenlijke publieks- & consumentencampagne over het belang van duurzaam voedsel noodzakelijk. Gericht op de waarde van voedsel en met name aandacht voor de waarde van keurmerken en voor de biologische producten.
- ✓ De campagne start in 2024. Overheid en bedrijfsleven spreken af hierin 50:50 te investeren. Een totaal bedrag van ...€ is voorzien.
 - Dit wordt een langjarige campagne tot tenminste 2035, waarbij inhoud en boodschap steeds wordt bijgesteld op de actuele behoefte.

Over het vergroten van het aandeel van duurzame productie

- ✓ Er komt binnen Nederland één basisstandaard die bestaat uit een set aan parameters die bepalen of een product duurzaam is of niet. Deze standaard wordt toegankelijk en bruikbaar voor alle partijen (binnen- én buitenland). De standaard is pre-competitief. De standaard moet ontwikkeld worden en is niet in het landbouwakkoord te definiëren, maar we spreken er het volgende over af:
 - De ontwikkeling van de standaard wordt getrokken door Milieu Centraal als onafhankelijke partij, in nauwe samenwerking met andere partners.
 - Bouwstenen voor de nieuwe standaard zijn te vinden in de al beschikbare keurmerken zoals 'on the way to planet proof' en 'beter voor'. De standaarden van de Sustainable Agriculture initiative (SAI) zijn eveneens bouwstenen. De standaard is in 2023 gereed.
 - De standaard sluit goed aan op de beweging die de ecologische doelen in basis opleveren voor alle ondernemers in de sector (de NPLG-doelen).
 - De standaard borgt expliciet ook KPI's of afspraken over het verdienvermogen van de primaire producent (de boer) binnen het systeem.
 - De standaard ligt hoger dan het wettelijk minimum maar ligt onder huidige standaarden als biologisch. NB: er kan expliciet wel geleerd worden van de standaard voor biologische productie.
 - Belangrijke betrokkenen bij de standaard, namelijk boeren en afnemers, zijn betrokken bij het standaard-ontwikkelproces maar zijn geen beslissers.
- ✓ Zodra de standaard beschikbaar is, laten de partijen van dit landbouwakkoord een impactanalyse uitvoeren naar wat de betekenis van de standaard is voor alle sectoren en productstromen binnen de landbouwmarkt.
- ✓ Om de duurzame productie op het boerenerf te stimuleren is er een grotere afzetmarkt voor duurzame producten nodig. De afnemers van de boer, te weten de supermarkten, de corporaties en de verwerkers zeggen toe dat boeren die met hun productie voldoen aan de standaard van de afnemers een realistische meerprijs voor hun productie gaan krijgen, mits er voldoende marktmogelijkheden zijn. Dit wordt zoals eerder hierboven beschreven, jaarlijks getoets middels voortzetting van de agronutri-monitor waarin specifiek aandacht is voor margeverderling en kostprijbepaling van productie.
- ✓ Over die marktmogelijkheden spreken we af:

- Op de Nederlandse markt, bestaande uit retail, foodservices en horeca, bewegen de supermarkten zo snel mogelijk (jaartal) toe naar het volledig afnemen van hun VERS-producten van producenten die voldoen aan de te ontwikkelen standaard. Over bewerkte producten maken we nadere afspraken.
Horeca en foodservices zegden toe in XXXX 80% van hun producten te laten vallen onder de standaard.
- Voor de internationale markt geldt dat op dit moment een Nederlandse standaard géén goede zekerheid/grond biedt voor het kunnen realiseren van een meerprijs voor deze producten. Dat betekent dat het kunnen bieden van een meerprijs vanuit de markt voor producten die voldoen aan de standaard maar die internationaal worden afgezet, onzeker is. Het is dus van groot belang om de Nederlandse standaard zo snel mogelijk ook minimaal een Europese standaard te laten worden. Grote afnemende partijen geven aan dat ze, als het lukt de standaard Europees te maken, markt kunnen maken voor de afzet van duurzame Nederlandse producten en hiervoor uit die markt ook de redelijke meerprijs kunnen bekostigen.
- Op de mondiale markt ligt dit ingewikkelder. Het komen tot één standaard is lastiger en daarmee is het verwaarden van duurzaamheid op die markt moeilijker. Er is simpelweg teveel concurrentie van niet duurzaam en daarmee goedkoper voedsel en/of grondstoffen.
- ✓ Het staat alle ondernemers in Nederland vrij om, op basis van de uniforme standaard voor duurzaamheid, zelf keurmerken of formules te maken die ketens of deelketens in staat stellen om hun producten te verwaarden.
- ✓ Het is de verwachting van alle bij het landbouwakkoord betrokken partijen dat de streefwaarden binnen de standaard naar verloop van tijd omhoog zullen gaan, en dat daarmee de gehele markt periodiek naar boven wordt getild, zodat productie steeds verder verduurzaamt en de standaard daarmee ook een te verwaarden productiekwaliteit blijft opleveren.
- ✓ Voor het Rijk en Provincies geldt dat vanaf 2030 100% van de inkoop (zowel vers als verwerkt) bestaat uit producten met een topkeurmerk dat voldoet aan de overeengekomen standaard of hoger, (waaronder minimaal 25% biologisch, of aantoonbaar vergelijkbaar. Daarbij is aandacht voor o.a. tegengaan voedselverspilling, eiwittransitie, dierwaardig (conform afspraken convenant dierwaardigheid) en natuur-inclusief.
- ✓ Er wordt ingezet op het maken van bestuurlijke afspraken met gemeenten en relevante koepels van publieke instellingen over een duurzaam aanbod in de bedrijfsrestaurants. Indien nodig kan onderzocht worden hoe steviger gestuurd kan worden op de inkoop van duurzame producten bij publieke instellingen, door in wetgeving te verankeren dat duurzaamheid een criterium is op basis waarvan aanbesteed moet worden of verantwoord moet worden indien niet de meest duurzame keuze gemaakt wordt.
- ✓ Het aantal keurmerken en bedrijfslogo's en duurzaamheidsuitingen (momenteel meer dan 140) wordt kleiner en impactvoller. In 2023 wordt in opdracht van LNV een set van indicatoren ontwikkeld waarmee de impact van keurmerken en bedrijfslogo's op een duurzaam voedselsysteem en een eerlijke beloning van boeren kan worden beoordeeld. Deze set wordt vanaf 2024 benut door Milieu centraal bij de beoordeling van (top)keurmerken.
- ✓ **Afspraak over veevoer**

Dilemma implementatie standaard: de rolverdeling tijdens de transitieperiode naar verduurzaming, bij mogelijke afwezigheid van voldoende markt.

Om te kunnen voldoen aan de nog te ontwikkelen standaard voor duurzaamheid, moeten ondernemers investeringen maken. Daarnaast is er onzekerheid over of er voor de duurzame producten in de markt een voldoende renderende meerprijs gerealiseerd kan worden. Daarom is

er zekerheid nodig in de transitiefase, zodat ondernemers kunnen investeren. Die zekerheid kan langs twee wegen geboden worden:

1. Eenmalige subsidies op de te nemen investeringen om te verduurzamen, zodat voor de boer een minder sterke prijsverhoging nodig is om zijn productie toch rendabel te houden. Hierover maken we in het akkoord ook afspraken, onder 'de boer aan het stuur', rond de investeringen voor implementatie van nieuwe techniek.
2. Marktoverbruggingsvergoedingen. Zoals gezegd: er is niet meteen voldoende markt voor de gehele verduurzaamde productie van alle Nederlandse boeren. Deels omdat de consument dit nog niet voldoende wil, deels omdat de standaard buiten Nederland niet meteen betekenis heeft. Dat levert twee scenario's op waarlangs boeren in Nederland gestimuleerd kunnen worden om te verduurzamen:
 - a. De markt bepaalt het tempo waarin boeren verduurzamen: in de markt vormen zich gesloten ketens waarbinnen gewerkt wordt langs de duurzaamheidsstandaard. Vanuit deze ketens volgt afzet. Sommige ondernemers zitten hier wel in, anderen niet. De verwachting is dat er steeds meer ondernemers in dit soort ketens terecht kan komen. De verwachting is ook dat ondernemers die daarbuiten vallen, omdat ze bijv. leveren aan de internationale markt, pas flink zullen verduurzamen als de markt hier ruimte voor biedt.
 - b. Verduurzamings-voorschot: we brengen alle boeren in Nederland z.s.m. in gelegenheid de transitie naar verduurzaming door te maken. Alleen erkennen we dat voor die productie niet meteen markt is. Dat betekent dat er een overbruggingsvoorziening moet komen. Ketenspelers geven aan dat het 5 tot 8 jaar gaat duren om marktposities op te bouwen die het mogelijk maken om producten op de markt te verwaarden. Het Europees maken van de nieuwe Nederlandse duurzaamheidsstandaard is randvoorwaardelijk voor het kunnen verwaarden van de meerprijs van duurzame producten. Tot die tijd maken boeren dus wel hogere kosten, maar kunnen ze deze niet (volledig) op de markt terugkrijgen. Hiervoor hebben we een vorm van compensatie te organiseren. Daarin kan ook de overheid een rol hebben.
 - i. Via het GLB en/of transitiefonds en via ecosysteemdiensten liggen er mogelijkheden om tijdelijk tot publieke bijdrages voor de verduurzaming van boeren te komen. Dit is makkelijker te realiseren langs de investerings- en afschrijvingsroute, dan als een soort tijdelijke bijdrage aan prijsvorming. De omvang van de benodigde steun (de meerprijs van verduurzaamde productie – de marktprijs van die producten) zou relatief makkelijk te bepalen moeten zijn vanuit kostprijsberekeningen die de WUR of het BIN zouden moeten kunnen maken.

NB: elke vorm van ondersteuning in deze transitieperiode kan alleen maar tijdelijk zijn. alle partijen in het landbouwakkoord zijn het erover eens dat het in beginsel aan de markt zelf is om voor duurzame producten ook een 'duurzame' marktpositie te creëren en daarmee verdienmodel te borgen. Het gaat dus om een tijdelijke steun, om zo snel mogelijk zoveel mogelijk boeren in staat te stellen de transitie naar duurzame productie te maken. Omdat dit vanuit ecologisch doelbereik zo cruciaal is.

NB2: de mate waarin de verwachtingen over het al dan niet aanwezig zijn van marktpotentieel om de hogere kostprijs van duurzame producten ook te kunnen verwaarden in de markt, zijn zeer onzeker. Uit de impactanalyse én uit de praktijk zal moeten blijken of dat marktpotentieel er wel/niet is. Afspraken die gaan over ondersteuning van de productie zijn een maximale afspraak: als uitrol daarvan aantoonbaar niet nodig is door snellere adoptie van markten, dan worden ze ook niet uitgerold.

Over hoe we samenwerken: Waardecreatie in ketens

- ✓ De ondertekenaars van het landbouwakkoord committeren zich aan het programma Waardecreatie in ketens (WIK).
- ✓ Ze financieren samen een programmamanager en een programmabureau
- ✓ Verwerkende industrie en primaire partijen maken in dit programma afspraken over de afzet van duurzame producten en daarvoor te verlenen meerprijs en afzetzekerheid.

Gezamenlijke inzet in Europa: een lobbyagenda

Veel van wat nodig is voor betere markten en ketens voor duurzame producten, moet in Europa gerealiseerd worden. We opereren nu eenmaal op een internationale markt, waarop voor de meeste producten en sectoren geldt dat NW-Europa zo'n 70 tot 80% van het afzetgebied vormt. We spreken daarom het volgende af:

- ✓ We komen tot een gezamenlijke Europese lobbyagenda (overheid én bedrijfsleven), gericht op de thema's uit dit hoofdstuk. Dat zijn:
 - Toenemende transparantie met rapportageverplichtingen en mogelijkheden tot zichtbaar maken (etikettering) van herkomst en duurzaamheidswaarde.
 - Het vereuropeansen van de Nederlandse nieuwe standaard voor duurzaamheid. Want alleen dan biedt dit ons mogelijke marktposities.
 - Het verruimen van mogelijkheden in financieringsregelgeving om tot betere financiering van primaire producenten te komen (BASEL IV), met ruimte voor bijdrages door banken.

Bijdrages financiële schakels in de ketens

Binnen alle ketens in de landbouw zijn financiële partijen actief, primair banken. Zij bieden boeren toegang tot kapitaal om te verduurzamen. Ook zij zijn bereid bij te dragen aan de inspanningen die agrarische ondernemers moeten nemen om te verduurzamen. Nog meer dan andere schakels in de sector zijn ze tegelijkertijd streng gebonden aan strikte regels over wat ze wel en niet mogen doen, om zo te borgen dat financiële instellingen ook stabiel blijven. Daarom spreken we het volgende af:

- ✓ Gunstige financieringscondities verduurzaming.
 - Bijvoorbeeld: IDL spiegelen
 - Dit gaat over tijdelijke stopzetting van aflossing en rentekortingen
- ✓ Transparantie portefeuille en verduurzaming: rapportage en inzicht
- ✓ fondsvulling. Verduurzamingsinnovaties. Via NIPL?

Concept nieuwsbericht

Update Landbouwakkoord

De deelnemers aan de hoofdtafel van het Landbouwakkoord hebben op 17 en 18 april jongstleden een serie van tweedaagse besprekingen afgerond. De belangrijkste contouren voor een mogelijk akkoord zijn nu in beeld. Dat wil niet zeggen dat op alle onderwerpen inmiddels overeenstemming is bereikt.

Alle partijen aan de hoofdtafel onderschrijven het belang van een Landbouwakkoord maar zien nog wel de nodige hobbels op de weg om tot een positief eindresultaat te komen. Daarbij gaat het bijvoorbeeld om de bescherming, de beschikbaarheid en het gebruik van agrarische percelen. Ook over het mestbeleid en de afspraken met ketenpartijen moet nog verder gesproken worden. Daarnaast wordt de komende weken doorgewerkt aan de financiële onderbouwing van het Landbouwakkoord.

De deelnemers aan het Landbouwakkoord geven er de voorkeur aan dat er straks heldere en ondubbelzinnige afspraken liggen in plaats van vage compromisteksten die onder hoge tijdsdruk zijn ontstaan.

Het streven is nu dat medio mei 2023 de hoofdtafel de definitieve tekst van een mogelijk onderhandelaarsakkoord vaststelt. Daarna gaat de periode van consultatie in. De tekst van het akkoord is vanaf dat moment openbaar.

Alle partijen van de hoofdtafel kunnen in de consultatieperiode hun achterban raadplegen. Ook de leden van de sectortafels hebben de mogelijkheid om de tekst te beoordelen. Zo kunnen alle betrokkenen bij het Landbouwakkoord tot een besluit komen of zij het akkoord wel of niet willen ondertekenen.

Het streven is dat zoveel mogelijke organisaties binnen en buiten de agrarische sector het Landbouwakkoord zullen ondertekenen. Daarbij geldt de tekst van het onderhandelaarsakkoord als uitgangspunt. Mochten er dringende redenen zijn om onderdelen van het akkoord op basis van de consultatie aan te passen dan is het aan de hoofdtafel om hierover te besluiten. Het is niet de bedoeling dat er na de consultatie een nieuwe ronde van onderhandelingen gaan plaatsvinden.

Verschillende partijen hebben aangegeven dat zij alleen een definitief besluit nemen over het al dan niet ondertekenen van het Landbouwakkoord wanneer op terreinen die buiten de 'scope' van het Landbouwakkoord liggen voldoende vooruitgang is geboekt. Dat betreft onder meer het stikstofbeleid, het legaliseren van PAS-melders en helderheid over alle arrangementen voor boeren die hun bedrijf willen verduurzamen, verplaatsen of met hun onderneming willen stoppen.

Daarnaast moet de komende tijd duidelijk worden of en wanneer de provincies het Landbouwakkoord kunnen ondertekenen. Aan de hoofdtafel is aangegeven dat de sterke voorkeur uitgaat naar een besluit van het nieuwe provinciale bestuur in plaats van een voorwaardelijke instemming door de huidige 'demissionaire' provinciebesturen. Dat biedt boeren en andere betrokkenen zekerheid dat het Landbouwakkoord ook door de nieuwe provinciebesturen wordt ondersteund en richtinggevend is in de beleidsvorming van de komende jaren, bijvoorbeeld bij de gebiedsplannen die provincies nu maken in het kader van het NPLG.

Er is nog geen definitieve afspraak gemaakt over de duur van de consultatieperiode, mede vanwege bovengenoemde onzekere factoren. Op een zeker moment zal de hoofdtafel de balans opmaken of er voldoende draagvlak bestaat om tot een breed gedragen Landbouwakkoord te komen.

Dag allen,

Onderstaand vinden jullie de actiepuntenlijst n.a.v. de tweedaagse van 17 en 18 april. Gezien ieders commitment om op 1 mei een zo volledig mogelijke tekst te kunnen hebben, is er geen uitloop mogelijk op de genoemde deadlines.

Ook vinden jullie bij deze mail de volgende documenten:

- Overzicht rapporten/ antwoorden op kennisvragen aan de WUR
- Op verzoek van minister Adema het rapport over 0% btw op groente en fruit:
<https://www.rijksoverheid.nl/documenten/rapporten/2023/03/29/2023-32-btw-nultarief-eindrapport>

Actiepuntenlijst

Actie	Actiehouder HT	Contactpersoon Secretariaat <i>(namen zijn verwijderd voor openbaarmaking)</i>	Deadline	Status
Bedrijfsopvolging: Uitwerken paragraaf zij- instromers.	NAJK en LNV		21-04- 2023	Open
Grondgebruik: Paragraaf schrijven over rol van TBO's t.a.v. grond.	Secretariaat maakt tekstvoorstel		21-04- 2023	Open
Governance: Uitwerken passage over uitvoeringsstructuur binnen de sectoren/ PO's en BO's.	NAJK en LTO		21-04- 2023	Open
Governance: Finaliseren sociaal-economische toets in de gebiedsplannen en methode en proces van deze toets.	IPO, LNV en NAJK		21-04- 2023	Open
Weerbare teelten: tekst aanpassen aan de hand van opmerkingen van LNL, LTO en LNV.	LandschappenNL, LTO en LNV		20-04- 2023	Open
Weerbare teelten: Check van tekst bij juristen IPO.	IPO		21-04- 2023	Afgerond, geen interferentie
Doelbereik: Operationalisering van het landbouwaandeel aan de ecologische doelen.	LNV		20-04- 2023 om 12:00	Open
Ecosysteemdiensten: Navraag bij S&N impact van extra vogelgebieden en delen met hoofdtafel.	LNV		21-04- 2023	Open
Mestbeleid: Uitwerken voorstel mestbeleid.	LNV		25-04- 2023	Open

Grond met beperkingen: Alternatieve passage aanleveren over landschapsgrond.	LandschappenNL, IPO i.o.m. anderen		21-04-2023	Open
Grondgebruik: Voorstel doen voor normatieve bescherming landbouwgrond.	LNV, LTO, LNL, IPO		21-03-2023	Open
Doelbereik: Overleg over doelbereik i.s.m. WUR	Volgt		21-03-2023	Open
Markt en keten: Gezamenlijke strategie om partijen en scope van de afspraken te verbreden	FNLI en LNV		21-03-2023	Open
Markt en keten: Gesprek met banken en tekstvoorstel voor financieringsparagraaf.	Ministerie van LNV		24-03-2023	Open

Planning

Datum	Toelichting	Tijdstip	Opmerking
25 april	Ketentafel	10:00 – 12:00	Marc, Cees Jan, Sjaak en Roy aanwezig vanuit hoofdtafel
1 mei	Laatste hoofdtafel overleg	Hele dag reserveren	Finaliseren tekst, inclusief avondeten
2 mei	Start interdepartementaal consultatieproces	-	Deadline om 09:00 op 2 mei voor aanleveren akkoord
12 mei	Akkoord in de ministerraad	-	
15 mei	Terugkoppeling aan de sectortafels (brede bijeenkomst)	-	Invulling NTB, bij voorkeur brede en fysieke bijeenkomst
17 mei	Consultatieproces achterban	-	
Circa 9 juni	Definitief akkoord	-	

Hartelijke groet,